

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tések és hirdetési díjak küldendők. ::

Dr. Baltazár Dezső elnöki meg- nyitó beszéde

az „ORLE” 1912. évi okt. 1. közgyűlésén.

Szeretettel üdvözlöm országos egyesületünk VI-ik közgyűlését. Erőben emelkedve, számban gyarapodva, reménységben erősödve, a szeretetben összébbr forrva s megértéssel, elismeréssel gazdagabban láthatjuk egymást viszont s adhatunk hálát az Istennek, kitől minden előmenetel származik.

A hitnél és reménységnél is nagyobb volt az, ami összehozott, összetartott bennünket; ezért lett az útunk erő, a lépésünk haladás. A szeretet volt az erőnk, a szeretet munkája a haladásunk. Ezért védte ki egyesületünk a viharok járását, amivel az elmúlt év folyamán elvi, akadémikus különbözőségek megkörnyékezték belül a falait. A termékeny élet rozsdává teszi a fegyver acélját és színnek, erőnek építi bele a természet templomába. A koronás nap fénylik, melegít, táplál és nevel, ha itt-ott dárdákat dobálunk is a sugártengerébe. Így történt ez annak a vitának esetében is, ami lefolyt a liberálizmus kérdése körül. Így történhetett annyival is inkább, mert nem alapvető, hanem csak fokozati különbségek állottak szemben egymással. Szégyen és jaj is volna nekünk, református egyházunknak s az egész protestántizmusnak, ha születésünk, fennmaradásunk, haladásunk és majdan teljes győzedelmünk, tudományos, társadalmi, politikai feltételét, biztosítékát: a liberálizmust gyökerében, lényegében érinteni mernénk. Vér- és tüzkérésben, ködoszlopok omlásával, setétséggá lett nap és vérré változott hold tanúsága mellett tette ezt minékünk szent bizományunkká a vilégtörténelem.

A szeretet, melynek pásztortüzénél, mint egyenlő szolgatársak, barátok, testvérek, feltalál-

tuk egymást, közös érdekeink, melyek lenyúlnak existenciánkig, odáig, ahol gyermekek kenyéréért, ruhájáért, neveltetéséért aggódnak a szülők, közös célunk, hogy minél nagyobb, minél kiképzettebb, minél szervezettebb erővel szolgáljunk, áldozzunk egyházunknak, hazánknek: elég erősek ahhoz, hogy kibirjanak rázkódtatásokat, sőt elég erősek ahhoz is, hogy biztos zálogai legyenek az ideális jövődönök, amikor majd nem tud a kartársi szeretet vonzásának és az egyesülés szükségének senki sem ellenállani. Ennek a jövődönök a távolsága az általunk elért eredményekkel visszas arányban áll. Minél nagyobb eredményekre mutathatunk, a távolság annál rövidebb útra szorul.

Egy fontos eredményt, a fizetés rendezését már majdnem a kezünkkel érjük. Most legyen erős kezünk, most kell karunk rövidségét a határozottság energikus lépésével megtoldanunk, hogy elvégre ne kormányok ígéretése, hitegetése legyen már az egyedüli bonitás, a lesajnált giró, amit a reánk nehezedeó életnek, e kérlelhetetlen hitelezőnek felmutathatunk. A kormány jóakarataról meg lehetünk győződve. De nem lehetünk biztosak a kitartása felől, hogy birja-e ellensúlyozni azt a nyomást, amely a mi szegénységünk, a mi százados kitagadottságunk miatt olyan erős, amely súlyos volt akkor is, amikor a koalíció idején kormányhatalomhoz jutott, de súlyos most is a pénznek, a fénynek, a magas összeköttetéseknek tüntetően provokatív birtokában. Csak erkölcsi tartalmától irtóztatóan megfosztott egyházpolitikában képzelhető el a lehetősége annak, hogy a fizetésrendezés bizonyos oldalokról csak az állami tulajdonra vágyakozó kath. autonómia chanceainak biztosítására használtatik fel, holott a kath. autonómia kérdésének becsületes rendezése az 1848. évi XX. t.-c. egész komplexumának együttes megoldását feltételezi. Fájdalom, hogy az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtására írá-

nyuló igényeinek számszerű meghatározása még mindig a részletes számadatok beszerzéséhez szükséges űrlapok feletti tépelődés stádiumában van. Ép ilyen sajnálatos az is, hogy a fizetés-rendezés mikéntjére nézve egyházi hatóságainak az 1848. XX. t.-c. világos rendelkezése ellenére nem lettek megkérdezve, mintha csak titokban kellene honorálni a magyar államnak azt az értékelhetetlen szolgálatot, amit református egyházunk a nemzeti lét fennmaradása érdekében a történelem nyilvános kiáltó bizonyossága szerint teljesített és teljesít. Így történhetik meg, hogy Őfelsége a király által szentesített egyházi törvényünk vonatkozó szakasza holt pont marad s a korpótlékos rendszer kizárólagos alkalmazása végeredményében 600 koronával károsítja meg a református lelkészi kart, nem is említve, hogy a mostani 1600 és az E. T.-ben biztosított 2400 K alapfizetés közötti 800 kor. különbözethez korpótlék alapján csak 10 évi szolgálat után jutunk. Az előbb említett 600 korona különbözetet, ha másként nem lehet, családi pótlék címén kell követelnünk, család és nemzet fenntartás nemes, de nehéz hivatásunk honorálásaképen.

Nagyobb eredményre mutathatunk a Kálvineum lelkész-árvaház kérdésénél. Úgy látszik, hogy a magyar társadalom a maga politikai és felekezeti tagozottságában is érzékenyebb, méltánylóbb és igazságosabb irántunk, mint az állam, amelynek pedig a priori volna erkölcsi kötelessége eléje sietni a teljesítés iniciatívájával minden igazi szükségnek és a méltánylás koronájával minden igazi érdemnek.

Mi igyekszünk megtenni mindent, amihez az Isten erőt és időt adott. S igyekeztünk talán felettebb is, mint ahogy gyarló, emberi erőnk kimelésének legelemibb követelményei engedték volna. Legyen hála a magyar társadalomnak, legyen magas patrónusunknak, közöttük első sorban Degenfeld József és Tisza István grófnak, legyen mindenképp Istennek, hogy igyekezetünk nem volt hiábavaló. Előttünk reményteljes jövő kapuja nyílik. A reménységek valóra is válnak, ha erre az áldásra kötelességünk teljesítésével, buzgóságunk felfokozásával, egymás szeretésével és megbecsülésével, lelkipásztori méltóságunk megőrzésével méltóknak bizonyítjuk magunkat.

A magyar református lelkészi állás főbb problémái a XX. század elején.

(Folytatás.)

XIII.

A magyar református lelkész belmissziói munkásságát különösen igényelik a felekezetnélküliek, a baptisták és a nazarénusok. A mi magyar református egyházunknál a felekezetnélküliség egyet jelent a baptizmussal, a nazarénizmussal, mivel olyan felekezetnélküli, amely semmiféle vallásos érzést nem tanúsítana — alig akad. Az úgynevezett szektáskodás hazánkat sem kerülhette ki, bár egy pár századig dicsékedése tárgyát képezte a magyar protestánsoknak az egyöntetűség a szektáktól való mentesség. Szektáknak kell lenni, már maga Luther is így nyilatkozott s külföldön a reformációt követő korszakban a szekták egész légiójával találkozunk, mert a hitújítás, szabad vizsgálódás tanával hadat izent az egységnek, megkezdte a szétbontási processust, megvetette alapját a szektáskodásnak. — Eleinte óriási csapásnak, tatárjárásnak tekintettük a baptisták, a nazarénusok előre nyomulását, de ma már az első izgalom lecsillapulása után mérlegelve a helyzetet, megállapíthatjuk azt a tényt, hogy a szekták behatolása élénkebb vérkeringést hozott református egyházunk elaléltak látszó testébe; az örállókat éberségre, az evangéliom hirdetésében nemes versenyre buzdította.

Hogy a baptismus, nazarénizmus a szegényebb, a tudatlanabb néposztályt hódította meg s ennél fogva nálunk hazánkban csekély intellektuális erőt vont magához, azt mutatja, hogy előállítását főképpen a tudatlanság idézte elő s ugyanez akadályozza meg a nagyobb elterjedését, nagyobb méretű megerősödését. Belátják azt maguk az értelmesebb baptisták is s kezdik szégyelni, hogy vezetőik nagyon alacsony fokán állanak az értelmiségnek. Az a kérdés már most, hogy miképpen védekezzünk a baptismus ellen? Erőszakosság ilyen vallásos mozgalommal szemben, amint látjuk ezt az ausztriai rómaellenes mozgalomban, nem ér semmit. Amidőn a magyar kálvinizmusról megírtam német nyelvű munkámat, a kéziratban a többek között a baptistákra vonatkozólag a következő sorok állottak: „Ha az ember látja, hogyan szípolozzák ki ezek a baptista-vezérek a hatalmukba jutott népet, mint esavarják el a bibliai idézeteket, igazán sajnálhatjuk, hogy ebben az ügyben a kormány nem akar fellépni nagyobb eréllyel“. Dr. Loesche bécsi tanár e sorokra a következő megjegyzést tette bírálatában: „Egy sokat üldözött egyház képviselőjében sohasem méltó a baptistákkal szemben az államhatalomhoz folya-

modni". A védekezés tehát főképpen a vallási téren mozoghat. Erről már nagyon sokat írtak s ha a védekezés módjait itt mind felsorolnám, új dolgot alig mondhatnék. Saját praxisomból, az általam átélt eseményekből akarok mégis egyet-mást elmondani.

Bihardiószegen már a múlt század 70-es éveiben tündeztek fel a baptisták s a 80-as, 90-es években meglehetősen felszaporodott a számuk, amit nagy mértékben előidézett a református egyház akkori zilált helyzete. Elődömnök főképpen azokat a romokat kellett eltakarítani, amelyeket itt talált s így — mivel az anyagi ügyeket is rendezni kellett — nem volt fizikai ideje a baptista-kérdéssel foglalkozni. Amidőn ide jöttem, 1906-ban, egyházunk rendezett anyagi helyzete megengedte a baptistákkal való foglalkozást. Mindenekelőtt szomorúan kellett tapasztalnom, hogy még sok olyan szülők gyermekei is keresztelelnek, akik egyáltalában nem baptisták. Az ilyen szülőket csaknem mind sikerült reávennem, hogy gyermekeiket megkeresztelhessek. Nem volt ritka dolog, hogy különböző korú gyermekeket kereszteltem fel egészen 17 éves korig. Érdekes volt különösen egy 12 éves fiú keresztelési esete. A fiú a hatodik elemi iskolába járt s növendéklársai között, mint baptista szülők gyermeke, egyedül volt keresztelelten. A fiú szülei előtt azzal fenyegetődött, hogy felakasztja magát, ha meg nem keresztelik. A baptista anya maga jött aztán hozzám, hogy kereszteljem meg, ami meg is történt. Igaz, hogy az anyát ezen eljárása miatt a gyülekezetben a szégyenpadba ültették, de a fiú, mint serdülő fiatal ember, most is szorgalmas látogatója a mi templomunknak. A megkeresztelendők ellenőrzéséül szükséges kiírni az anyakönyvi hivatalnál az újszülöttek névsorát. Ha aztán valaki késlekedik gyermeke megkereszteltetésével, rendszeren levélben szoktam barátságosan figyelmeztetni kötelessége teljesítésére.

A temetéseknel is igyekezni kell a baptisták túlkapásait visszaverni. Ugyanis megteszik, hogy nem baptistákat is temetnek el, ha az illetőnek a hozzátartozói baptisták. Emlékszem a múlt évben olyan esetre, hogy egy szegény öreg nőt, aki nem tartozott hozzájuk, de mert a baptista prédikátor házában lakott, ők akarták eltemetni s ezt ki is hirdették a gyülekezetben. Én azonban a kántorral s a gyermekekkel pontosan megjelentem a temetési időben a halottas háznál. A koporsót nem akarták a házból kihozni s csak mikor csendőrért küldtem, akkor engedelmessé váltak. A baptisták elsompolyogtak s a hozzátartozók pedig azt mondták: „Tessék már most a tiszteletes úrnak egészen eltemetni a meghaltat, mi egy lépést sem teszünk“. Egyik közelben lakó hívünk azonnal befogott s az ő szekere szállította

ki a temetőbe a holttestet s a mi híveink hantolták el a megboldogultat, akit a baptisták s a hozzátartozók közül senki sem kísért ki utolsó útjára. Volt még egy olyan temetésem, amidőn a csendőrséget igénybe kellett vennem. Ezt látva a baptisták, most már óvakodnak híveink közül bárkit is eltemetni. Arra már több eset volt, hogy baptistákat kellett eltemetnem, a többi családtagok határozott kívánságára. Igaz, hogy a baptisták a temetés megzavarásával fenyegetőztek, de fellépni még se merészeltek. A baptistáktemetésénél bibliai idézetekkel átszótt imákat szoktam mondani s a szentírás egyes helyeit ellenők fordítani.

Éppen ilyen bibliai idézetekkel átszótt beszédet mondtam egy alkalommal baptista párok esketésakor. Ugyanis egyik jóra való presbiterünk leánya, minden tiltakozás ellenére is, a baptista gyülekezetbe járt s egy hívő ifjúhoz ment férjhez. Én azonban azzal az érveléssel, hogy egy presbiter leánya csak református szertartás szerint kelhet egybe, követeltem, hogy minálunk esküdjenek. Nehezen ment, az ifjú apja még pénzt is ígért nekem, csak hogy követelésemtől elálljak. Nem tettem. Hosszas tárgyalás után mégis kivitem, hogy a leány házána, a baptisták jelenlétében, összeadhattam az új párokat.

Dr. Veress István.

Zsinat előtt...

(Felolvastattott a középszabolcsi ref. egyházmegye tanügyi bizottságának szept. 11-én Nyíregyházán tartott rendes gyűlésén.)

A legtermészetesebb következtetés szerint a jövődó egyházi törvényalkotásnak a korszerű szervezés munkáját ott kell folytatni, ahol a tíz év előtti zsinat abban hagyta; sőt a legközelebbi zsinat feladata még ebben sem merül ki egészen, protestáns hitünkben, tisztult világnézetünkben mélyen gyökeröző egyházi és kulturális intézményeinket a korszerű haladáshoz s az általános emberi művelődés rohamosan fejlődő viszonyaihoz kell idomítani oly mértékben, hogy míg egyrészt evangéliomi egyházunk mint erőteljes organismus lehet szolgálatára nemzeti művelődésünknek, így az egész emberiség szent ügyének, addig kálvini egyházunk megőrizvén a hagyományos önállóság s függetlenség önértékre buzdító tulajdonságait, erkölcsi alapokra fektetett autonómiáját megingatni egy pillanatra se engedje. Igaz, hogy az autonómiára való hivatkozás az állami segélyezés zsillipjeinek megnyitása óta, inkább az elvekké váló megalkuvásnak a látszatát költi fel, mint az autonómikus jogok gyakorlati érvényesülésének a tudatát.

A csaknem évről-évre szülemelő kulturális vonatkozású állami törvények, például az 1907 XXVII. t.-c. s az 1908. évi 46-ik t.-c. ha itt-ott tanintézeteink anyagi szükségleteinek az ellátására némi gondot

fordítanak s bizonyos sociális újításokat tartalmaznak is. — közben azonban mély sebet ütnek a tanítói státus szerzett jogain az állami és felekezeti éles megkülönböztetéssel — mindazonáltal egyes intézkedésekben s vonatkozásukban nagyon is megkövetelik a nyújtott alamizsnával, állami segítséggel szemben a jogcsorbitás útján hozandó áldozatokat.

Protestáns egyházunknak egyre fájdalmasabbá váló sebe ez a tervszerű önkormányzati gyengítés; bár szűkebb körű egyházi és tanügyi körökben éppen úgy, mint a vezérlésre és a védelemre hivatott intéző bizottságok tárgyalásain egyre hangosabb lesz a feljajdulás és tiltakozás minden jogcsorbitó törekvés ellen, mégis meg kell birkozni azzal a nem éppen felemelő tudattal, hogy a sértetlen autonómia határa ott végződik, ahol az állam-segélyezés színe alatt lábra kapott gyámkodási rendszer kezdődik.

Az egyházi függetlenség s önkormányzat áldásosan hullámzó folyama talán sehol sem sekélyesedik el annyira, mint amikor a felekezeti népnevelés végtelennek látszó gazdag mezőségére jut. Jóllehet, a mi protestáns tanügyi fejlődésünk és haladásunk több század óta mély medret ásott magának a magyar nemzeti élet talajába, mégis az állam kormányzói főbölcsesség ezt is élesen határolt mederbe igyekszik szorítani, mert vagy a protestáns szabadelvűség s a nemzeti szabadsággal összeeső kálvini függetlenség zajló hullámaitól félti a parti erődítményeket, vagy pedig a nemzetiségek s az uralkodó vallás jellegével indokolatlanul felruházott katholicizmussal szemben szükséges egy kissé szabadságunk s jogaink korlátozása.

Addig, míg e korlátozás nemzeti érdekek szolgálatának az ürügye alatt történik, ha mindjárt áldozatok árán is, készséggel követjük a kormányzó hatalom által megszabott utakat, de mihelyt klerikális vihar, vagy a nemzetiségekkel való egyenlő elbánás korbácsolja fel protestáns nemzeti életünk több százados folyamát, akkor zsinatainkon épp úgy, mint kisebb-nagyobb gyűléseinken történelmi alapon kifejlődött jogainkból fel kell állítani az önvédelem sorompóit s eleve tiltakozni autonómiánkban lefektetett jogaink csorbitása ellen! A legközelebbi jövőben összeülő zsinat munkájának egyik lényeges és sarkalatos pontját ebben látom, hogy a magyar kálvinizmus életgyökerére a több százados függetlenségre helyezett fejszét a kérlelhetetlen történelmi igazság fegyvereivel a jelenkor társadalmi viszonyai-ból merített bizonyosságok erejével onnan kiüsse s egyetlen mentő várunkat, életfeltételünket: az autonómikus szabadságot semmi alamizsna ellenében feladni, vagy a lassú elsoványodás megsemmisítő hatalmának kiténni ne engedje!

Ha még most kevésbé nyílt úton, talán lényegtelenebbnek látszó pontokon történik is az állami beavatkozás egyházi és tanügyi dolgainkat illetőleg, nem kell kicsinyelni a sokszor ellentétes törekvés titkon mozgató erejét; ez még a XX. században is abból a forrásból ered, ami az ellenreformáció idején bőven buzogva s mindig nagyobb, mindig erősebb vad hullámokat hajtva, elborítással fenyegette nemzeti közéletünknek evangéliomi szellemmel beplántált területeit.

Amikor tehát arról van szó, hogy a közeli jövőben működő zsinat egyházi életünk leglényegesebb

szervét: a közoktatás és köznevelés intézményeit miképpen fejlessze tovább s hozza harmónikus összefüggésbe először is magával a református anyaszentegyházzal s aztán mindazokkal a tényezővel, melyek egy nagy egésznek: a magyar nemzetnek állanak lelkiismeretes szolgálatában — akkor a kiindulási pontnál az egyházi törvényhozó bölcseségnek, a jövőben bizonytalan esélyeit mérlegelve nem lehet szem előtt téveszteni egy pillanatra sem az autonómiában rejlő protestáns őserő sértetlen megővését s annak nemzeti és egyetemes emberi célok érdekében való eredményes felhasználását.

Melkó István,
vasmegyeri ref. lelkész.

(Folyt. köv.)

Egyházi élet a tengeren túl.

Az *Egyesült Államok* lakossága ebben az évben választja meg elnökét. Egészen természetes dolog, hogy ilyenkor az érdeklődés központjában az elnökjelöltek állanak, kiknek életét, családi körülményeit s minden intim tulajdonságait sietnek az ügyes újságírók a közönség elé tárni. Egy ily, közelebb megjelent kimutatásból tudjuk meg a következő érdekes dolgokat: A komolyan számba vehető 5 elnökjelölt közül Roosevelt a *református* egyház híve és rendkívül buzgó tagja. Taft, a mostani elnök az unitárius egyház követője, Wilson, a demokrata párt erősen bizó jelöltje orthodox preszbiteriánus, Clark, a képviselőház elnöke, a haladó párt elnökjelöltje az *Ádventisták* egyházához tartozik s végül Underwood a baptista egyház híve. Érdekes, hogy az elnökjelöltek mindenike ügyvédi oklevéllel bír, továbbá, hogy kettő közülük, Willson és Clark, még csak a közelmúltban egyetemi tanárok és illetve dékánok voltak. Wilson különben református papi családból származik és Rooseveltet kivéve, az elnökjelöltek között a legbuzgóbb protestáns érületű egyén. Az elnökjelöltek közül csupán Clark van felül a 60 éven, a többiek életkora 50 és 60 év között van.

Az *amerikai református egyház* egyik leghíresebb főiskolája, a Franklin Benjamin által alapított kollégium Lancaster városában, nemrég ünnepelte méltó fénytel és messze terjedő hatással fennállásának 125 éves jubileumát. Az ünnepélyen a díszebédet gróf Bernstoff, a német nagykövet tartotta oly ilusztris közönség színe előtt, minő ritkán jön össze egy-egy felekezeti intézet ünnepélyén. Amerikának németországi nagykövete, Tower Károly, Taft személyes képviselője, a washingtoni kormány számos tagja, a felsőbírók elnökei, Pennsylvánia állam kormányzója, mintegy 150 lelkész s óriási közönség tartotta megszállva majdnem egy héten keresztül a főiskola környékét. A keleti egyházkerület, melynek

közvetlen hatósága alatt áll a lancasteri kollégium és theológia, megindította a mozgalmat egy másfél milliós alapítvány összehozására, melyhez a Rockefeller által alapított Nevelésügyi Alap 50 ezer dollárral fog hozzájárulni. A lancasteri főiskolában és theológián számos magyar ifjú folytatja évente tanulmányait. Mennyivel praktikusabb és simpatikusabb volna, ha egyetemes egyházunk is az amerikai lelkészi szolgálatra szánt ifjait amerikai theológiára küldené, hol már kezdetben megismerkedhetnének az amerikai egyházi élet sajátosságaival és a vezető egyházi egyéniségekkel. Semmi kétség afelől, hogy a terv könnyen volna megvalósítható.

Amerikai gyűjtés a genfi theológia részére. A világszerte ösmert genfi református theológia anyagi megerősítése céljából önfeláldozó fáradsággal összekötött amerikai körútra indult el a közelmúltban az Igazgatótanács egyik kiváló tagja, gróf W. De St. George. Az illustris küldöttet szíves szeretettel fogadták mindenütt a református gyülekezetek körében Amerikában és útjának eredménye messze felül is múlta a hozzá kötött várakozásokat és reményeket. A kitűnő férfiút a pittsburgi egyházkerületben az első angol református gyülekezet derék lelkésze kalauzolta és mutatta be a népesebb gyülekezetekben és előkelőbb családoknál. Gróf St. George megjelent a homesteadi és vid. magyar reformátusok templomában is és mély meghatottsággal vett részt az istenitiszteleten. A genfi ősi theológiát, melynek Igazgatótanácsának a mi derék Claparede-ünk az elnöke, félmillió forintos alapítvánnyal óhajtták ellátni, hogy az intézet versenyképes legyen és fennállása hosszú időkre biztosítható.

Az Amerikai Christian Herald érdekes kimutatást közöl az amerikai egyházak vagyoni állásáról. Ezek szerint a különböző felekezetek ingatlanait összesen 108 millió dollár adósság terheli. Ezen mindenestre tekintélyes összeg nagysága azonban mindjárt kisebbé válik, ha figyelembe vesszük, hogy ez összeg az összes egyházi ingatlanok értékének csupán 8-6 százalékát teszi. A protestáns denominációk ingatlanai 58 millió, míg a katolikus egyház templomai, iskolái 49 millió dollárnál nagyobb összeggel vannak megterhelve. A protestáns felekezetek ingatlanai ennek megfelelőleg 5-7 adóssággal, a római katolikusoké pedig 16-9 adóssággal vannak megterhelve.

Protestánsok egyesítése. Nagyszabású tervvel foglalkoznak utóbbi időkben a messzelátó vezető egyházi férfiak Amerikában. Nem kisebb dologról van szó, mint arról, hogy a körülbelül kétszázat számláló, részben egymástól kicsinységekben, nem is dogmatikai, hanem sokszor csak adminisztratív szempontokban különböző protestáns felekezeteket organikus egységgé forrasszák össze. Az amalgamizáló

munkát ott kezdték, hogy a missziói mezőkön kezet fogtak egymással a különböző prot. felekezetek, mert maguk belátták a széthúzás és megoszottság kikerülhetlenül rossz következményeit a pogányok térítésénél. A legkitűnőbb lelkészek állanak a mozgalom élén, kik a tetszetős tervnek saját felekezetük körén belől és kívül eredményes propagandát képesek csinálni. Mi sem igazolja ezt jobban, mint az például, hogy a mozgalommal járó költségek fedezésére Pierpont Morgan 100 ezer dollárt adott. Amerikában azt hiszik, hogy tíz éven belül meg fog szünni a protestáns felekezetek mostani szakadozottsága és habár nem valószínű is, hogy az „egy akol, egy pásztor eszméje” a szó betűi szerinti értelemben megvalósulhasson, mindazonáltal elérhetőnek remélik az összes prot. felekezetek egységes szervezetbe való hozását.

Amerikai egyházi küldöttek Budapesten. Az amerikai egyetemes Református Egyház, mely több mint 20 esztendő óta viseli meleg szeretettel és nagy áldozatkészséggel gondját a mi tengeren túlra vetődött, református vallású véreinknek, lelkészi álmásokat szervezvé, templomokat, iskolákat építvének számukra, elhatározta legközelebb, hogy két képviselőt küld Magyarországra, hogy ezek a református egyház konventjével tanácskozzván, útát, módot találjanak arra, hogy az amerikai magyar reformátusság egyházi életében dülő szégyenletes harcoknak, viszálykodásoknak vége vessék s a két egyház főhatóság is, egymást megértve, harmonikusan és systematikusan végezze az amerikai magyarok között a hitélet építésének nemes munkáját. A küldöttek egyike Rev. dr. James Cood, theol. tanár, neves egyháztörténész s az amerikai egyet. református egyház ezidőszerinti elnöke, a másik képviselő pedig Rev. dr. Land, newyorki kikötői lelkész. Az egyházi küldöttek magukkal hozzák az amerikai református egyház missziói Főtanácsának memorandumát, mely az ú. n. operatív munkálkodás alaptervezetét foglalja magában. Dr. Good, ki egyike az amerikai prot. lelkészikar legprominensebb tagjainak s alelnöke az egész világ reformátusait magában foglaló Református Világ szövetségnek. Magyarországon, közelebről nálunk Debrecenben is jól ismert egyéniség, amennyiben hazánkban már több ízben megfordult és állandó összeköttetést tart fenn a budapesti és a debreceni református theológia egyes tanáraival. A kiváló egyházi tudós jelenleg Genfben, Kálvin templomában tart angol nyelvű istenitiszteleteket és Genfből jön át hazánkba. Az illustris küldöttek hosszabb ideig fognak tartózkodni Budapesten, érintkezve irányadó körökkel és tanulmányozva a magyar református egyházi életet is. Az amerikai Református Egyház összesen 22 magyar egyházat alapított Ame-

rikában és az e célra hozott áldozatainak végösszege felülhaladja a félmillió forintot. Mindenesetre óhajtható, hogy a küldöttek el is ériék azt a nemes célt, melynek érdekében fáradoznak s az oly régóta és sajnosan nélkülözött béke és egyetértés visszatérjen az amerikai magyar református egyházak és gyülekezetek körébe. Ez pedig csakis úgy történhetik meg, ha első sorban az egyházi főhatóságok, tengeren innen és tengeren túl közös egyetértéssel intézik missziói egyházaik ügyeit.

Harsányi Sándor,
homesteadi és vid. ref. lelkész.

Csokonai és a rézmetsző deákok.

Irta: **Eesedi István dr.**
(Folytatás és vége.)

Márton József ugyan már 1802-ben közölni akarta a költő arcképet, ezért rézbe akarta vésetni a magyar származású, de akkor Bécsben működő Czetter rézmetszővel, amiért is a költőt Bécsbe hívta, de az nem ment el. A költő három évi sanyarú bolyongás után meghalt és hogy Márton költeményeit hiteles arcképével kiadhatta, azt *Eröss János* egykori rézmetsző diáknak köszönhetette. A költő élete utolsó éveiben gyakori vendég volt *Eröss János* kabai lelkésznel, aki diák korában a rézmetszésben társa és talán rokona volt *Eröss Gábornak*. Ő rajzolta és metszette amaz állatképek jórészét, mellyel Szentgyörgyi 1803-ban „*A legnevezetesebb természeti dolgok isméréli*”-t I. r. hazánkban először oly pompásan ékesíté, hogy még a finom ízlésű *Kazinczy* is a legnagyobb elismerés hangján a külföldi hasonló munkák sorába állítja.¹

Az arcképet és több más Csokonai életéből vett rajzokat a költőnek egykori csurgói tanítványa, ki mesterét Debrecenbe elkísérte, a családnak tagja és neki utolsó éveiben leghívebb ápolója, *Gaal László Márton Józsefnek* ajándékozta, ki azzal Csokonai poétái munkájának első bécsi kiadását (1813–1816) díszíté.

Ez az *Eröss János* a költőt, tanuló társát és barátját oly különösen lefestette, és *Márton József* az akkor legnevezetesebb rézmetsző mesterrel *John-nal* oly remekül metszeté rézbe, hogy mindaz, ki csak Csokonait ismerte és a kimetszett képet nála meglátta, örömmel eltelve kiáltott fel: „Ez az. Ő ez!”

A *Márton-féle* (1813–16) kiadásban az *Anakreoni* dalok élén látható kis kép szintén a rézmetsző deákok valamelyikének rajza, melyet a költő halála után hálás tanítványa, *Gaal László* küldött el *Márton Józsefnek* Bécsbe. A kép a költő életéből való. Csokonai asztalnál ül és szívja a „longissimát”, előtte egy kancsó s a mellette sürgölődő mendikáns deáknak így szól:

„Kancsót fiú! veszendő
Ez élet és előlünk
Mint egy palack bor, elfogy”.

Csokonai: A búkergető.

¹ *Kazinczy F. levele Szentgyörgyi Józsefhez, Dr. Váczy I.: Kazinczy levelezése. III. k. 189. l.*

A fiú, valószínűleg *Gaal L.*, nem is veszi tréfára a dolgot, már nyúl is a tálason egymás mellé állított hatalmas boroskancsók után.

Hasonlóképp a költeményből vett és a deákok rajza lehel a „*Dorollya*” élén látható kis kép is, mely azt a jelenetet ábrázolja, midőn *Opor* a szálába lép. E képeket csak rajzolták a költő rézmetsző barátai, míg a leghíresebb bécsi rézmetszők metszették.

Ferenczy István, a híres szobrász, akkor még rézmetsző segéd, hosszas bécsi tartózkodása alatt (1814–1818) a legkiválóbb rézmetszők műhelyében dolgozik. Így hamar megismerte és könnyen megszerezte a *John* rézmetszetét. Midőn pedig 1818-ban több mint egy havi gyaloglás után Rómába érkezett, magával vitte azt a *Thorwaldsen* műhelyébe, ahol akkor éppen a *Thorwaldsen* betegsége folytán téllenségre lőn kárhóztatva. A dán művész mégis, hogy az ifjú magyar hajlamát kipróbálja, egy darab követ adott át azzal a megbizással neki, hogy azt, amit akar, próbálja modell után kidolgozni. „En, — írja *Ferenczy* öccsének — az ő modelljei közül vehettem volna egyiket, de derék hazafiakat találván, miért dolgoznék idegeneken? Azért is augusztus 3-án a kezemnél levő kupferstüek (rézmetszet) után a Csokonai mellképéhez kezdtem agyagból, annak utána márványból dolgozni a természeti nagyságban”.¹ Három hónapi munka után nagyjából el is készült Csokonainak az a márvány mellszobra, melyet a művész határozott óhaja, Magyarország nádorának jóvoltára és kegyes adományozása folytán 1823 március 11. óta a debreceni kollégium könyvtára őriz.

Ferenczy Csokonainak meglehetősen csunya arccát annyira idealizálja, hogy *Kazinczynak* ítélete szerint: „aki Csokonait ismerte, azt a követ fel nem leli, mert rézbevésett képe ugyan hozzá nem hasonlít. De a plasztika műveiben nem a hasonlítás, hanem a nemesítés kívántatik”. Szerencsés gondolata volt, írja tovább, *Ferenczynek* az is, hogy „a Csokonai vállá meztelen ugyan hagyva, de lepelként ráveti az úr a mentét. Ez fog meztelenség lenni a bajusznak, melyet szakál nélkül csak szláv és *Mirmillo* visele”.² Dolmánya a 7. gombig látszik nyakra való nélkül, a feje borostyánkószorúval ékesítve. Ez utóbbi nincs meg a rézmetszeten, de könnyen érthető, mert ez illik a költőhöz és ezt látta *Ferenczy* a Vatikánban a régi császárok és költők szobrain, másfelől így „a fej feljebb lett minden magasztalásnál, nem a Csokonai feje, de gyönyörű fej s gyönyörűen kidolgozva”. *Kazinczy* meg azt is kifogásolja, hogy a mente és a dolmány fel van öltve a büsztön, minden nyakra való nélkül úgy, hogy a nyak egészen meztelen. Ámde a művész helyes érzéssel elhagyja a nyakra való, a fejet azzal kiszabadítja börtönéből s a szabad nyak büszke alapjára építette.

A költő halála után a rézmetszők sorsa is megváltozott. Munkáikat befejezván, téllenségre és szegénységre lőnek kárhóztatva. Az egykor népes társaságból csak *Eröss Gábor* és *Papp József* tartottak még össze, kik régi mesterségüktől elfordulva, nyomdászságon törék fejüket. *Kazinczy* támogatásával

¹ *Meller S.: Ferenczy István. 73. l. Magyar Tört. Életrajzok. 1905.*

² *Kazinczy F. levele Ferenczy I.-hoz. Dr. Váczy I.: Kazinczy levelezése. XVIII. k. 236. l.*

megakarják venni a pataki nyomdát, Pécsy, a híres főgondnok, az akkor éppen pusztulásnak induló debreceni nyomdával bíztatja őket; végre Eröss maga a komáromi nyomdát venné meg, ha valaki biztosítaná a szükséges 33.000 forintot. Kazinczyhoz, akiben minden bizalmát veti, fordul azokkal a betűmintákkal,¹ amelyeket 1811 telén készített. E különböző betűminták szövegét pedig boldog emlékü barátjának, Csokonainak költeményeiből veszi.

Igy pl. *Garmond Antiqua*.

„A' nap ködbe borúl, elfogy az Ótzeán,
A' szirtok 's a hegyek' fellegi, bértezi
Elmállott hamuvá válnak; az idő
Mindent fékje után ragad.

Eldülnek Babilon' tornyai, s nem lelik
Gyémánt jármokat a büszke tirannusok,
A' nagy Várakat és kis Birodalmak: l
Vastag rozsdá emészti meg”.

(Csokonai: Virág Benedek úrhoz. 10. és 11.v.)

Vagy *Colonnell Antiqua*:

„Nintsenek e' zuhogó tsermely' morgásai Thyrsis!
Oly szomorúk, mint a' te szavad, nem folynak előt-
tem,

Ollyan kellemesen ezek a völgyünkbe keresztül
Kigyózdó patakok. Nyájunk kényjekre alusznak”.

(Csokonai: Daphne.)

Garmond Cursiv:

„Áldott magánosság, öledbe ejtem
Ottan utolsó könnyemet,
Végetlen álmaidba elfelejtem
Világi szenvedésemet”.

(Csokonai: A magánossághoz.)

Petil Cursiv:

„Áldott magánosság, te légy barátom,
Mikor tsak a sír lesz örök sajátom,
De ez napom mikor jön el,
Áldott magánosság, jövel”.

(Csokonai: A magánossághoz.)

Colonnell Cursiv:

„A lelkem is sírt belőlem,
Mikor butsút veve tőlem,
Isten hozzád, többet nem szólt,
Nyakamba borult, megtsókólt”.

(Csokonai: Szegény Zsuzsi a táborozáskor. Utolsó versszak.)

Kazinczy Ferenchez, akihez a betűket megtekintés végeft küldötte 1811 május havában, nem tetszettek azért, mert betűi nem jól állanak egymás mellett. A Cursivokat s a németeket pedig nagyon csúnyáknak találta.¹

Csokonai fiatalon, megtört szívvel halt meg 1805-ben. A rézmetsző társaság hét év múlva 1812-ben végkép felbomlott s Eröss Gábor nyomorúttul pusztult el a Miklós-utcai Salétrom-házban. Melletük még hány kiváló férfi, hány megtört szív és

¹ Eröss G. levele Kazinczy F.-hez. Dr. Váczy id. m. VIII. 517. l.

² E betűminták ma a debreceni ref. collegium nagy könyvtárában őriztetnek.

csüggeteg remény szállt sírba. Abban a boldog hitben, hogy törekvésük nem veszett kárba, alkotásuk fel fog éledni.

Midőn most, új század elején, a forrongó lelkek ismét újat, nagyot vágnak alkotni, midőn a tudomány szentelt csarnokának oszlopait már-már körünkben rakják le, hogy meggyújtsák oltárán a haladás messze lobogó tűzoszlopát: nekünk, késő unokáknak jutott feladatul, hogy az ő megkezdett munkájukat bevégezzük s nyomdokaikon haladva hathatósan közreműködjünk azon, hogy hosszú pihe-
nés után még fényesebben keljen ki poraiból újra, most már az egyetem összes kiváltságaival felékesített ősi főiskolánk, az új egyetem.

Október hatodikán.

Máté XXVII. : 51. : „És imé a templomnak kárpitja ketté hasada a felitől fogva mind az alsó részéig és a föld megindula és a kősziklák megrepedezének”.

A nagypénteki történetből olvastam föl előttetek, K. T. egy pár sort. Azt a jelenetet, midőn a néma, érzéketlen tárgyak szólalnak meg, hogy tanúbizonyosságot tegyenek az élő Istennek egyszülött fia felől.

Izrael elköveti legnagyobb bűnét, keresztrefeszíti örök dicsőségét, legnagyobb fiát. Ha önmagában keresi őt, bizonyára megtalálja. Megtalálja az eszmét, a gondolatot, magát az Istent! De úgy járt, mint az, aki vakmerően a napba néz, aminek következménye, hogy azután elvakított szemekkel sötétben állni kénytelen.

Óh, ha érezte volna:

„Hogy az égre ne vond fel ijadat,
Mert Isten ellen nincsen fegyvered!”

De nem érezte. Nagy emberének nagyságát a kor sohasem érzi, sohasem érti meg!

Nézd csak:

„azok, kik békóban sietnek
Martyr-halálra, gúnytól környezetten,
Látnak csak egy embernyomot előre.
Köztük dereng fel az új gondolat;
S azért meghalnak, mit utódaik
Az utca-léggel gondtalan szívdandnak”.

Óh, ha megérezte, megértette volna! Akkor „vérét nem szomjazták volna a zsidó papok...”
Akkor a késő utódoknak nem kellene ma szólaniok:

„Uram! a vihar szétszórt a világra
És lettünk a vadnál védtelenebb —
És a hontalanság keserű átka
Bölcsőtől sirig ránk nehezedett”.

De nem értette, nem érezte meg. Ám megérezte, megértette az élettelen tárgy: a templom meghasadt kárpitja, a föld megindulása, a kősziklák megrepedése...

...Nagypéntek! de nagy gyásznapi is vagy az embervilág történetében! Porba borulok, mikor reád s a benned történt eseményekre gondolok. Porba borulok, — imádvá azt, akiről szól a költő:

„Nincs, aki védje, nincsen pártfogója,
Vérét szomjazták a zsidó papok.

Jós képpel áll, azt olvasom le róla :
Feszítetek föl! Én meg nem halok!"

Nem halt meg. Él. Szeretetével körül fog bennünket, mint a levegő. Olyan, mint a nap tiszta világa, mely beragyogja, fönn a tetőn élő sugár növényeket, de élteti a rejtett völgyek apró mohait is.
... És hull reám, ha gondolok reá, arra az örök szeretetre, a földre jött Istenre, — hull reám csodálatos melegség, — lebűvölően a szívet és velőt, és arecal ott a földre borulok az örökké édes szeretet előtt.

„Ki megérted a rezgő ajkat,
Még mielőtt egy hangot ad,
A tiprott féreg vergődését,
A beteg gyermek sóhaját,
Olvass szívében mi megváltónk :
S cselekedj jóságod szerint!"

* * *

A nagypénteki történetből vettem elmélkedésem alapigéit. K. T. — De miért? Hiszen ma nem nagypéntek napja, hanem október 6-ika van!? Épen ezért. Hiszen nagypéntek nekünk ez a nap, az az idő, melyre ez vissza emlékeztet bennünket.

Az aradi 13 vértanú kivégeztetésének napja! — Azoknak a hősöknek: „akik zsoldost üttek...”

Milyen régen volt! És mégis mintha ma lett volna!...

...Sokszor figyeltem meg magyar testvéreimet egy-egy ilyen napon. Azt hittem mindig, hogy nincs magyar, kit az ilyen pillanatokban más valami foglalkozhatna el, mint emlékezete azoknak, kiknek emlékét, mint a pelyhet, mint a földre hullott madár tollát, a tova szálló szél meglebbenti néha... néha...

Azt néztem... De miért vesztelgessek szót?! Csak néztem, de nem láttam, amit kerestem. Alig találtam emberre, aki megértette volna a nagy magyar szavát: „A közjó, a haza iránti hűség, tegye törvénné a haza polgárainak, hogy tántoríthatatlanul támogassák azt! A haza ellenségeit saját ellenségeinek tekinteni; az ország törvényeit, alkotmányát, szabadságát minden ellenség ellen erejéhez képest megvédeni, fönntartani kész legyen”.

Azt néztem, hogy megérti-e minden ember a nagy gondolatot:

....A cél, a jövő: miénk!
Mi nem látjuk, mi útközben kidőlünk,
Azt vive csak jutalmul, hogy hívenk.
Később lesz a megváltó ige testté,
Az ige, melyért most vérünk csorog;
De kinek fájna az s kit tenne restté,
Hogy csak fiaink lesznek szabadok?!"

...Ugyan nézte-e ezt az a tizenhárom? Ugyan nézte-e ezt mellettök az a 162 magyar, akiket kivégezték a haza szent szerelme miatt? Ugyan nézték-e ezt azok, akik elhullottak a szabadságharcban?! — „Hányan voltak? Ki tudná azt megmondani? Hisz a honvéd nem kímélte életét: beférohant a legirtózatossabb csatatűz közé s mosolyogva halt meg”.

...Ők meghaltak, hogy magukra nézve legyenek szabadok a sírban is, mi pedig e földön, e szent hazában.

... És mi mit teszünk? Nézek és látok. S látásom szomorú képpé alakul előttem. Mintha a mi „nagypéntekünk” elvesztette volna jelentőségét. Mikor

előttem szent álmok, daliás idők remek képei állanak, mikor valami szent érzemény, magasztos örület szívémben minden érzemény, mikor az október hatodikának árnya... „bölcsőtől siring rám nehezedik...”, mikor hallok — mintegy sírból jövőleg — az Olmützben, Josefstadban, Kufsteinban, a statusfoglyok emez akadémiajában, sinylódott rab magyarok imáját:

„Itt sinylódunk...”

Idegen földről imánk és énekünk
Száll hozzád Isten! Ki vagy reményünk.
Terjesszed ki védő, áldó kezéd
Hazánkra, mely híven imád Téged.
Derítsed fényre gyászba borult napját,
Hálával zeng majd öröm-alleluját.
Majd, ha megnyílnak börtönünk ajtói...
S vágyva elérjük hazánk határát...
Leborulunk rá s esókoljuk porát.
Mint most, akkor is imádunk Téged.
Mint most, akkor is Te leszesz a mi remény-

(ségünk büszke szirtfoka”.

Mikor az aradiakra gondolok s gondolatom könnyeket hoz ki szememből, könnyeket, melyek egy fájó szív vérkönnyei, de amelyek beszélnek:

„Örök Biró, láttad s látod: igazunk volt,
Midőn harcmezőre szálltak szent jogért,
S keresztre feszítve lett minden igazság,
Hogy felettük földi gyűlölet ítelt...”

...Akkor mit látok ma? Egy ilyen szent napon. Ezen a mi „nagypéntekünkön...” „A főúr hintóján, vagy paripáján robog tova, a földműves súlyos kapáját emeli, de nem emlékezik egyik sem. A tudós minden-napi kenyérről gondoskodván, érzélgésre nem hevülhet. Hiszen érzelegni, érezni azt az édes-keserű, azt a sötét-világos, azt a szívet és ideget keresztül rezgő, azt a lélekben oly tisztán álló és mégis oly ismeretlen valamit, nem dolga mindennek!”... A kereskedő számvető képpel nyitja boltját s jegyzőkönyve mellett a történet évkönyveire emlékezni ideje nem marad. A katona gond nélkül járkál városok köburbolt utcáin... s nem sejt, hogy egy ilyen napon hősök vérpárjától volt terhes a levegő. Nem sejt, nem érz egy sem, hogy volt egy nap, mikor nagy Magyarországon gyászba borult minden, volt egy nap, úgy 63 évvel ezelőtt, mikor:

„Jöttek káromva a vérszomjas hollók,
Marcangolni szét az órjas tetemét,
Lomha szárnyaikkal körül szálldogálva
A magyar Golgotha könnyázta terét”.

...Csak olyan egyszerű lelkek, korunk nagyra magasztalt emelkedésétől, előhaladásától feldicsért érzelmekben szükölködő lelkek... azok érzik még, azok értik még, hogy mi történt egy ilyen napon. Azok borulnak le valami gondolatokkal.

De mi emlékezzünk. Emlékezzünk ezen a mi „nagypéntekünkön”. Ne várjuk, hogy a meghasadt templomkárpit, a megindult föld s a megrepedezett sziklák beszéljenek, gyászoljanak, emlékezzenek helyettünk. Ne várjuk, hogy a törvényhozás rendelje nemzeti gyásznapul október hatodikát, — hisz azt úgy sem érnék el, — mi emlékezzünk, ünnepeljünk, gyászoljunk önként, szívből. A mi második nagypéntekünkön, október hatodikán.

Kólyi.

A középszabolcsi reform. egyházmegye közgyűlése.

Szeptember 26-án, Nyiregyházán a vármegyei nagy termében tartotta egyházmegyénk szokásos őszi közgyűlését. Miután Gencsy Albert szeretett gondnokunk szomorú családi körülményei folytán, mely őszinte részvetet fakasztott mindnyájunk lelkében — a gyűlésen meg nem jelenhetett, Görömbey Péter esperes mellett előbb Mikecz Dezső alispán, tanácsbíró, majd gr. Degenfeld Pál tanácsbíró foglalták el a társelnöki széket.

Esperes úr buzgó imája emelte lelkünket ég felé mindenek előtt. Egy esztendei munkálkodáson végigtekintve, önkéntelenül fakadt ajkunkról a sóhaj, eléget tettünk-e kötelességünknek minden téren, követtük-e Krisztust, aki út, élet és igazság? Majd az imádkozó lelkét a természet képe ragadja meg. Amint ott csapás, csapásra jó, reményeink megcsalnak, terveink nem valósulnak, egyházi, társadalmi téren is hidegség, közönyösség, szeretetlenség, egymást nem értés jelei mutatkoznak s épen ezért sikertelenség tapasztalható igen gyakran. Annak meggondolása, hogy az a nagyhatalmú, de egyszersmint végtelen kegyelmű Isten a megpróbáltatásokkal, csapásokkal, csalódásokkal is javunkat munkálja, felemelő, megnyugtató érzést fakasztott lelkünkben. Talán felesleges is hangsúlyoznom, hogy a lelkeket megragadó, alkalmi vonatkozású ima jegyzőkönyvbe vételét közgyűlés elhatározta.

Az esperesi időszaki jelentés tárgyalása előtt néhány választást ejtett meg közgyűlésünk. Egyházközségi képviselők lettek egy esztendőre: Erdélyi Imre s gr. Degenfeld Pál rendes-, Rácz Gyula s Mikecz Dezső póttagok. Lelkeszi gyámpénztáros lett Sipos Mihály kóhaji-, számvéviszéki jegyző: Pataky László nyirgyulaji lelkészek.

Az időszaki jelentés kapcsán több felemelő momentum tárult elbünk. Apostoli buzgóságú püspökünket a közel múltban, részint átutaztában, részint a nemrég tartott apagyai örömnünnepen három ízben is volt szerencsénk üdvözölni egyházmegyénk területén.

Apagy, ez a törekvő, áldozatkész egyház, buzgó, fáradhatatlan lelkészenek vezetése mellett újjászülött; a régi romok helyén szebbnél-szebb egyházi épületek gyönyörködtek a szemlélőt.

Ófehértóról is sok szépet lehet mondani ebben a tekintetben.

Tégláson a régóta húzódó iskola-ügy egy 4 tantermes iskola építésével szerencsés befejezést nyert, ami főképen gróf Degenfeld Pál ottani nagybirtokos áldozatkészségének s a községi előljáróság előzékenységének köszönhető.

Az időszaki jelentés kapcsán esperes úr részéről egy kedves megemlékezés is történt. Egyik nagyra-becsült, sok érdemeket szerzett tanácsbírónk: Nagymáthé Albert balkányi lelkész most érte el 40 éves lelkészi szolgálatának évfordulóját. 1872-ben bocsátott ki lelkészi szolgálatra, 1882-ben már az egyházmegye jegyzője, 1890-ben pedig tanácsbírája lett. Közhasznú hivatali működésének e fontos forduló pontján örömmel, szívesen üdvözölte őt közgyűlésünk minden egyes alkotó tagja.

Az egyházmegye évi működésére vonatkozó jelentést, mint más alkalommal, úgy most is nagyértékű, minden az egyházat érintő fontos kérdésre kiterjeszkedő fejtegetés előzte meg. „De hát — mint a jelentés mondja —, ha egyházmegyénk egy évi életéről hű képet akarunk festeni, az egyetemes magyar református egyház azon évi történetére s eseményeire is tekintettel kell lenni, mert csak így lehet az egyházmegye történetét az egyetemes egyház történetébe beilleszteni“.

Azok az irányelvek, tevékenység, küzdelem, siker, vagy sikertelenség, melyek a magyarországi református egyházzal kapcsolatosak, közelről érintik egyházmegyénk életét is.

Autonomikus jogainkat mélyen érintő államkormányzati intézkedések, a változott viszonyokhoz való alkalmazkodás, a felekezeti egyenlőtlenségnek s a viszonyosság hiányának szomorú jelensége; a reversálisok révén évről-évre mutatkozó nagy veszteségek, melynek igen fontos oka, hogy mi a testvér ker. felekezet vezetőinél szokásos eszközökkel nem dolgozhatunk s nem is akarunk dolgozni: mindmind gondolkodásra készítenek bennünket.

E némi tekintetben sötét színek után tisztább, telemelőbb kép tárul szemünk elé a továbbiakban.

Egyházaink a különféle állami s konventi segítségekkel igen-igen sokat nyertek. A két-három évtizeddel ezelőtti állapot s a mostani között óriási különbség. Templomok, iskolák, papi, tanítói lakások megújultak. Az egyházak külső s belső élete óriási lendületet vett. Szinte kivétel nélkül minden egyházban élet, munka, előhaladás tapasztalható.

De, mert a tökéletesedés útja végtelen s mivel nekünk, mint protestáns hitfelekezetnek, kik előtt az emberiség ügyének az evangéliom alapján való előbbvitele, a józan felvilágosodás, Isten- s emberszeretet mellett az emberben az Isten képének kifejlesztése a feladatunk, a belmisszióra, a vallásosság, erkölcsiség minél tisztábbá tételére s terjesztésére kiváló gondot kell fordítanunk.

Az iskola-ügy általában megnyugtató képet mutat.

Régi, a kor kívánalmainak meg nem felelő tantermeinket, iskolaépületeinket új, modern, minden

kivánalmat kielégítő tágas, világos tantermek váltják fel. S ezt a vezetők ébersége s előrelátása mellett a felsőbb egyházi hatóságok által adományozott iskolaépítési segélyek, de főképen a polgári községek által nyújtott gazdag adományok tették lehetővé. Ezen az úton iskola-ügyünk nagy virágzást vehet s az egyház legkisebb megterhelhetése nélkül felekezeti iskoláinkat mindenütt megtarthatjuk.

Tekintettel arra a körülményre, hogy az esperesi évi jelentés az egyházmegyei gyűlések tárgyainak egyik legfontosabbika s közérdekű jelentései, kimutatásai s indítványainál fogva a legszélesebb körű érdeklődésre tarthat számot, a közgyűlés jövőre nézve kimondotta, hogy az a gyűlést megelőzőleg egész terjedelmében kinyomattassék s minden egyes egyházközségnek megküldessék.

Néhány tárgy igen élénk vitára adott alkalmat. Így egyik kör látogatója azt indítványozta, hogy a magtári s pénzbeli egyházi kölesönök — mivel könnyen az egyházzal szemben való elhidegülésre vezetnek — beszüntetendők. Közgyűlés bár tudja, hogy a kölesönök ügyeinek rendbentartása sok kellemetlenséggel járhat, de mert rendes kezelés s tapintatos eljárás mellett azok az egyháznak tetemes anyagi hasznot hoznak s elhidegülésre csak nagyon ritka esetben vezethetnek, amikor is nem annyira az intézményben, mint inkább az emberekben keresendő az elhidegülés oka, sőt nem egy helyen bizonyos mértékben kapcsolatot létesítenek az egyház s a gyülekezet tagjai között, az indítvány felett napirendre tért.

Ilyenféle ügy volt az ifjúsági könyvtárak létesítésének az ügye is. Sokan abbéli óhajuknak adtak kifejezést, hogy a kerület által előírt könyveket Hegedűs és Sándor cégen kívül más cégektől is lehessen beszerezni, sőt egyesek a típusok összeállításával se voltak megelégedve. Annak meggondolása azonban, hogy a felsőbb hatósági rendelet intenciója egyáltalán nem zárja ki annak lehetőségét, hogy az így létesített ifjúsági könyvtárak idővel népkönyvtárakká váljanak s hogy a kerület, midőn Hegedűs és Sándor cég útján az összeállított típusokat ajánlja, tulajdonképen kötelességet teljesít s szükséges úthigazítással lát el bennünket, mindenkit megnyugtaltott.

A tanítók földfizetésére s lakásügyére vonatkozó kerületi határozat, mely az iskolafentartó egyházaknak meghagyja, hogy igyekezzenek tanítóik részére megfelelő lakást természetben adni, helyeslőleg tudomásul vétetett.

A szükségben levő tanító-családok érdekét szolgáló „Segélyzópénztár” felállítását örömmel üdvözölte közgyűlés s ezt úgy az egyházak, mint egyesek szíves figyelmébe ajánlotta.

Az egyházmegyei leányinternátus korszerű fejlődésére s a legnagyobb igényeket is kielégítő berendezésére, nemkülönben annak egy évi működésére vonatkozó jelentést örömmel vette tudomásul közgyűlésünk s dr. Bartók Jenő l. i. gondnoknak fáradhatatlan buzgalmaért köszönetét nyilvánította.

Végül a véderőtörvénynek a besorozott tanítók szolgálati kötelezettségére vonatkozó intézkedésére s ebben az ügyben az egyh.-megyei gyűlés elé került jelentéssel s indítvánnyal kapcsolatosan akarok néhány rövid megjegyzést tenni.

A paszalki tanítót a közelmúltban besorozták s így egy esztendő katonai szolgálatban kell töltenie. Kérde az egyházmegyétől, hogy ideiglenes, segéd, vagy helyettes munkaerőt állítanak-e helyére, ki fogja azt beállítani, ki fizeti, az államsegély kiutalásával mi történik s ha kiadják, kinek a nyugtájára történik a felvétel.

A közgyűlés bár nem érzi magát hivatottnak arra, hogy a véderő-törvény által teremtett új helyzetre nézve döntő jelentőségű határozatot hozzon, a tanító ideiglenes alkalmazását illetőleg az egyházi VI. t.-c. 26–27–28. §-aira utal. Azt már most hangsúlyozza, hogy ilyen esetből kifolyólag az egyházra új terhek nem rakhatók, a helyettesnek, vagy a katonai szolgálatot teljesítő tanítónak azonban az egyház által eddig nyújtott fizetési összeg mindenestre kiadandó. Egyben megkeresi közgyűlésünk egyfelől a tanfelügyelőt, más oldalról főtiszt. püspök urat s ezúton a kerületet, kérve, hogy az új helyzetre nézve az illetékes miniszteriumoknál valami kedvező intézkedést eszközöljenek ki.

A legvalószínűbb eljárás az lesz, hogy a katonai szolgálatot teljesítő tanító államsegélyt ép úgy kapja, mint eddig, tehát az egyház helybenhagyása mellett a helyettesítésről is ő tartozik gondoskodni. Ez esetben természetesen az egyháztól nyert díjazás is őt illeti.

Délutánra két bírósági ügy is került.
Rohod, 1912 szept. 28.

Bokross Elek,
e. m. jegyző.

Még egy pár szó a szigeti vallás- tanár-választás ügyében.

(Levél a szerkesztőhöz.)

Nagytisztelű Szerkesztő úr!

Nagyon kérem, ne méltóztassék ismételt alkalmatlanságomért szigorúan megítélni s juttasson egy kis helyet ennek a pár sornak. Az ügy, mely immár másodszer is felszólalásra kényszerít, nem az én privát ügyem, sem nem csupán a máramarosszigeti választáson elmellőzött, jogosult pályázók sérelme!

Olyan fontos elvi-, sőt létkérdések forognak itt kockán, amelyeknek tisztázása és megvédése égetően sürgős, el nem mellőzhető erkölcsi kötelesség.

Azt hittem, hogy a múltkori szerény soraim visszhangra találnak az illetékes körökben. Schol semmi hang! Vártam, hogy a szigeti igazgatótanács legalább egy rövid tudósításban adja tudtára az egyházi lapoknak s ezzel az érdekelteknek a „választás” eredményét, amint hogy ez szokás is, illendő is.

Mély esend az egész vonalon! Értem ezt a hallgatást. Az egész ügy annyira immorális, annyira törvénytelen s így olyannyira fölháborító, hogy valóban legcélszerűbb volna mély hallgatással eltemetni. — Célszerű volna azoknak, akik elkövették, de lehetetlen agyonhallgatni azoknak, akiket az igazság, a törvény és a jogrend ily, eklatáns megcsúfolása keserű fölháborodással tölt el. — Ismétlem, hogy ez nem magánügy.

Ahol a törvényt bárkinek a javára, bárkinek a kárára megsértik, ott nem csupán a kárvallott van érdekelve, hanem az egész nagy erkölcsi közösség, amely valamilyen törvényt maga felett kötelezőnek ismert el. És nemcsak nekem, nekünk, hanem az igazság minden barátjának, a törvény minden tisztelőjének a legerélyesebben kell arra törekednie, hogy a megsértett jogrendnek elégtételt szerezzen. — Itt tehát első sorban arról van szó, hogy lehet-e, szabad-e a törvényt büntetlenül megsérteni?

Arról van szó, hogy egy pályázati hirdetményben kikötötték (a törvény szerint): „csak oly egyének pályázhatnak, akiknek vallástani oklevelük van” — s alkalmaztak oly egyént, aki nem is pályázhatott, akinek az existenciája függött a vallástani diploma megszerzésétől s aki a vizsgálaton — teljes készületlensége miatt — abszolút tudatlansággal bosszantotta meg a vizsgáló-bizottságot! Hát nem példátlan törvénytelen-e ez? Hát szabad-e a törvénnyel s egy, a törvényen alapuló „hivatalos”, „hiteles” pályázati hirdetményvel ilyen frivol játékot űzni? És szabad-e ezt a botrányos ügyet agyonhallgatással *uzussá* jogosítani?

Mert hogy azzá lesz, beszédesen bizonyítja a nagyenyedi eset, ahol okleveles vallástannal szemben szintén diplomátlan embert választottak meg! Én úgy érzem, hogy itt haladéktalanul és gyökeresen kell intézkedni; alapjában kell elfojtani a már-már rendszerré vált irányt, amely az egyházi törvények s törvényes szabályrendeletek kijátszásával a társadalmi élet legnagyobb méltóságát, a protekciót akarja az egyházi életben is úrrá tenni! Pedig itt csak *egy* protekciót szabad elismerni, amit az egyén becsülete, szorgalma, tudása ad!

Vagy ez már a református egyházban is utópiztikus álom volna csak? Nem! Sokkal nagyobb bizalommal vagyunk a mi órállóinkhoz, semhogy ilyen reménytelenségbe sülyedjünk. Sokkal inkább bízunk fölöttes hatóságaink s első sorban főtiszteletű Püspök urunk igazságszerető, a törvény fölött féltékenyen őrködő lelkében, semhogy ne bízánk e törvénytelen gyors orvoslásában. Hisszük, hogy a Püspök úr s vele az egész vallástannár-vizsgáló bizottság elsőrendű feladatnak tekintik az általuk aláírt vallástani diplomán ejtett csúfos sérelem sürgős orvoslását.

Bízunk abban, hogy a máramarosszigeti botrányos választás megsemmisítésével egyszer s minden-

korra véget veinek annak a megszegőnítően csúf irányzatnak, amely a szorgalmas, becsületes munkássággal szemben a protekcióra támaszkodó restséget, tunyaságot, dologtalanságot s elbizakodottságot a törvény kijátszásával is előtérbe akarja juttatni!

Bízunk abban, hogy csak mende-monda az a hír, mely szerint a szigeti, dédelgetett h. vallástannár úr, ki *egy évre* bukott, december 10–20 között vizsgai terminust kapott volna, mert hiszen ezt a vizsgai szabályzat határozottan kizárja.

Bízunk... igen, mert elvégre is legelemibb jogunk bízni abban, hogy a jog, az igazság győzni fog minden intrikán és protekción s a szigeti választás haladéktalan megsemmisítésével visszaadják nekünk, küzdve-küzdő, magunkra hagyott embereknek a törvény erejébe, az igazság hatalmába vetett, már-már megrendült hitünket!

Nagytiszteletű Szerkesztő úr! Soraimat azzal a tiszteletteljes kérelemmel zárom, méltóztassék ezt az ügyet magáévé tenni s érte, az igazság hatalmával, lolla fényes erejével sikra szállani. Mert kissé tragikomikus dolognak tartom, hogy a megsértett törvény egyetlen védője, szószólója egy jelentéktelen kisember legyen, holott ez a nagy órállóknak volna törvényadta joguk s kötelességük! Annak megemlítésével, hogy részéről ez az egész akció, önzetlen s tisztán a törvény és igazság megsértéséből fakad (hiszen ezt magyaráznom sem kell, hogy a szigeti állásra — megsemmisítés esetén sem reflektálok), megköszönve soraim közzétételét s maradok Nagytiszteletű Uramnak kiváló tisztelettel igaz híve

Hódmezővásárhely, 1912 szeptember 18.

Marjay Géza,

ref. s. lelkész, okl. vallástannár.

Az Orle nagygyűlése.

A titkári jelentés megállapította, hogy az Orle harcos napjai elmúltak, a nagy gyűlés lefolyásából azonban konstatálhatjuk, hogy az Orle a békében is kiállotta a teherpróbát és hogy ez a gyűlés fényesen sikerült.

Az elnöki megnyitó a protestantizmus liberalis elveinek hangsúlyozásával még akkor is megragadta volna a lelkeket, ha azt nem dr. Baltazar Dezső mondja. A mezőtúri határozat nyomán keletkezett vita után azonban, amelyben a budapesti vallástannárkar egyik tagja ezen elvek ellen szállott sikra, ennek az elnöki megnyitónak valóságos történeti jelentősége volt. Amint hogy az volt magának az egész gyűlésnek.

A Kálvineumra 1.000.000 koronánál több gyűlt össze. A lelkészi fizetések rendezésére 3.690.000 kor. vétetett fel az országos költségvetésbe; ime ez az Orle mérlegének az egyik serpenyője. A lelkészi önképzés megkezdődött, a református nőnevelés és nőmozgalom országos szervezése iránt megtettük az első lépést és az Országos nőegyesület megalakítottuk; ime ez van a másik serpenyőben.

Még történt más is. Első pillanatra felettebb sajnálatos és megdöbbentő tünet, de alapjában a magyar református egyház fejlődéséhez csatlakozó jelenség: a budapesten megindult evangélizáló életkeresztlyén irány követőinek az egyházból való kiválása.

Ez a kiválás forma szerint ugyan még nem ment végbe, de tényleg és a lelkekben az elszakadási folyamat már megtörtént és a Varga Gyuláné előadása kapcsán megindult vita folyamán teljesen tisztázódott a helyzet, melyszerint az élőkeresztyén irányzat követői nyíltan vallomást tettek arról, hogy ők már a protestantizmusnak egy más alakzatába fejlődtek át.

Nevök: Élőkeresztyének, akik a biblián kívül mindent elvetnek. Rendes lelkesekre, egyházi intézményekre nincs szükségük, ezek akár el is pusztulhatnak. A Lélek erejét közvetlenül veszik és érzik. Ez a lélek világosítja meg őket eddigi bűnös, veszedelmes életök és a Megváltó válsághalálának fontossága felől.

Tagjaik kétfélék: catechumenusok vagy sóvárgók és illumináltak vagy tökéletesek. Az előkészület ideje 2–3 év. Imádkozás, biblia olvasás, éneklés, térdeplés, nyilvános bűnbevallás és nyilvános fogadtétel szerepelnek összejöveteleik rendjén. A keresztyénségnek egy önmagafelé fordult rajongásba átmenő formája ez, melyben a lélek az Istenséggel való összeköttetését olyan közvetlenül érzi, hogy üdvözülése, kiválasztása felől már nemcsak reménysége, hanem valóságos biztossága van. Ez az oka egyrészt, hogy az Élőkeresztyénség hívei mások iránt türelmetlenek, magok iránt nagyon elnézők. Lélekben nekik közvetlen bejáratuk van a kegyelem trónjához és a megtért bűnösök bűneit megbocsátó és elfedező isteni irgalom kincstárához. Ez az oka másfelől, hogy ismételtelen clesen is könnyen fordulhatnak bűneikből. A magyar élőkeresztyének főleg Varga Gyuláné körül csoportosulnak, aki az új felekezetnek valóságos prófétája. A szép arcú, zömök természetű nagy úriasszony, néhai b. e. püspökünknek Szász Károlynak a leánya, a tehetségnek, az ékesszólásnak nagy adományokkal van megáldva. Egyszerű barna ruhában az új irány elveit magyarázva, úgy állott ott, mint valami elragadtatott és elragadó jelenség: a támadások ellen védekezve pedig úgy támadt ellenfeleire mint valami bosszúzó cherub. Teljes tisztelettel hajlunk meg előtte, de konstatálni vagyunk kénytelenek, hogy az ő hite már nem a magyar református egyház hite. Ezt konstatálta a vita végén dr. Baltazár Dezső püspök is s ezzel a magyar élőkeresztyének és a magyar református egyház útja egymástól elvált. Másnap dr. Szabó Aladár is kijelentette, hogy az új felekezetnek az egyházra vonatkozó és a Szabó Zsigmond bajkai lelkész által kifejezett tanaival nem érthet egyet.

A belmissziói kurzus péntek délben ért véget. Dr. Baltazár Dezső elnök személyét folyvást megújuló ováció és meleg szeretet vette körül. Szeretet és barátság tükröződött a nagy számmal megjelent tagok szeméből is. Még a tőlünk már lélekben elváltak, az Élőkeresztyének vergődését is részvétellel kísértük és provokatív viseletüket is szelíd elnézéssel tűrtük. Varga Gyulánén kívül azonban képviselőik, mint p. o. Takaró Géza budapesti lelkész és vallás-tanár, a legbántóbb készületlenséggel kezelték tárgyaikat. Ez a szalmazás és lelkiismeretlenség nem a legjobb ajánlólevél az új híj érdekében. De lehet, hogy ez a belső megvilágosodás következménye.

Legyen így, vagy legyen másképen, az óhajta-

sunk az, hogy az új hit követői lelkek egyensúlyát és békéjét találják meg az új vallásban és ne veszélyeztessék a miénket, akik azt már régen megtaláltuk a magyar protestáns egyházban és annak az egyháza mint isteni üdvözményre vonatkozó hitelveiben, de ezekről a nagy eseményekről még részletesebben is be kell számolni.

Dr. Ferenczy Gyula.

KÜLÖNFÉLÉK.

Elnöki megnyitó a dunántúli egyházkerület szept. 25-iki közgyűlésén. Annak megállapítása után, hogy az utolsó közgyűlés óta nagyobb hullámokat verő esemény nem merült fel, aminélfogva mi is a csendes és produktív munkával való foglalkozásra fordíthatjuk erőnket, két, illetőleg három kérdést érintett meg a dunántúli egyházkerület főgondnoka, gróf Tisza István elnöki megnyitó beszédében. Elsőben is természetesnek találja, hogy az egyházi tisztviselők anyagi helyzetének javítása napjainknak indokolt kérdése. Amit a tanítói kar az utóbbi időkben nyert, azt a drágaság és a fokozódó kulturának igénye felémésztette. Jogosultnak tartja a felekezeti tanítóknak azt a törekvését, mely oda irányul, hogy a felekezeti és állami tanítók javadalmazás tekintetében egyforma elbánásban részesüljenek. Mert vagy ne csináljunk felekezeti kulturát, vagy csináljunk olyat, mely az állami kulturával felveheti a versenyt. Ennek az elvnek a helyességét az állam már elismerte, midőn a felekezeti középiskolai tanárok illetményeit is rendezte. El kell ezt érünk rövid idő alatt a tanítói illetményeknél is. Ennél azonban kettős kérést intéz a tanítói karhoz. Egyik az, hogy miután a nem felekezeti tanítók ismét újabb és pedig nagy mérvű igényekkel lépnek fel s e miatt az állam pénzügyi helyzetének felforgatása nélkül nem lehet kielégíteni egyszerre mind a két követelést: tanúsítson a mi tanítói karunk nemes mérsékletet, visszatekintvén atyáink példájára, kik sokkal súlyosabb körülmények között magasztosan teljesítették hivatásukat. A másik kérése az, hogy ne hallgassanak tanítóink azokra a hamis prófétákra, kik kötelességük megszegésére akarják reábirni, amely kötelesség teljesítése alatt ő nem csupán robotmunkát ért. Ehhez hasonló, sőt sürgősebb kérdésnek nyilvánítja a másfél évtized óta újabb rendezés nélkül álló lelkészi javadalmazás újabb rendezését. Ismételtelen kijelenti, hogy elhatározott dolog az 5 évnél több idő óta szolgáló lelkész részére már a folyó évre is 400 korona korpótlék nyújtása, a jövő évtől kezdve pedig a 10 éven felül szolgálók részére 800 koronás korpótlék engedélyezése. A 2400 koronára való emelésre irányított óhajt perhorreskálja, mert a korábbi értékelés összegét félti egy, a mai gazdasági viszonyokhoz mért újabb értékelési eljárástól. Végül teljesen méltányolja elnöktársának a dorogi görög katolikus püspökség felállítására vonatkozó, a püspöki jelentésben foglalt felfogását, mely erről kizárólag a hazafias öröm hangján emlékezett meg. Sajnálja, hogy ezzel szemben némi dissonáns hang volt hallható. Mert, bár a püs-

pökség felállítása róm. katolikus egyházi célokra bizonyos állami erőt köt le: az a magyar nemzeti ügyet viszi előbbre, amikor nem kicsinyeskedésnek, hanem hazafias örömmel kell eltöltenie az igaz magyar kálvinista ember szívét. Ime, ezekben vándoroljuk a dunántúli egyházkerület nagyérdemű főgondnokának nyilatkozatait. Teljes bizodalommal ugyan, és még nagyobb tisztelettel bátrak vagyunk azonban egy pár igénytelen észrevételt kockáztatni. Egyik az, hogy jól esett volna megérthetnünk, hogy az állami tanítók újabb követelésének kielégítését feltétlenül meg kell előznie a mai különböző elbánás megszüntetésének. Ha azontúl is jut az állami tanítók igényeinek kielégítésére, ám jó, bár a sejtetni engedett újabb megkülönböztetés ismét bántó. A lelkeszi fizetés rendezése tekintetében talán nem kellene az újabb értékeléstől való aggodalommal útját vágni a törzsfizetés-emelésnek, mert hiszen készpénzfizetésű lelkeszi állások is vannak, amelyeknek készpénzei ma már csak felényt érnek a kilencvenes évek végének értékével szemben; s aztán, ha a naturalias fizetések értéke ma már magasabb összeget képvisel; bizony a megélhetési feltételek is hasonlíthatlanul megnehezdedtek, annyira, hogy ma már nem 2400, hanem legalább is 3000 korona törzsfizetést kell sürgetnünk. Végül ami a dorogi püspökséget érintő dissonáns hangot illeti: nem tudjuk ugyan, hogy miben állott az s honnan hangzott el. De ha talán oda vonatkoznék, hogy jogos igényeink kielégítésére irányult érveléseinkben reá kívánunk mutatni arra a teherre, mely a dorogi püspökség szervezésével államunkra hárul: ki kell jelentenünk, hogy ez dissonantia-számba nem mehet. Teljes szívünkben örvendünk, hogy végre létesül ez az új püspökség, sőt óhajtottuk volna, hogy már évtizedekkel ezelőtt felállított volna. De úgy gondoljuk, hogy a protestáns egyházi jogos igények kielégítése is nemzeti célokat szolgál s a protestáns lelkészek és tanítók életének sorvadása egyértelmű a magyar nemzeti érdekek sorvadásával.

Halálozás. Vettük s részvétellel közöljük a következő gyászjelentést: A legmélyebb fájdalommal tudatjuk a szerető jó édesapának s rokonok *Filep István* fülesdi református lelkésznek folyó hó 21-én este 11 órakor, életének 85-ik, fülesdi lelképásztorokodásának 40-ik évében történt esendes elhunytát. A boldogultnak hült tetemei folyó hó 24-én d. u. 3 órakor fognak a fülesdi sirkertben örök nyugalomra helyeztetni. Fülesd, 1912 szeptember hó 21. Béke lengjen porai felett! Gyermekai: István, Endre. Anyósa: özv. Jakó Györgyné. Sógornője: Jakó Juliska férj. Szilágyi Gusztávné. Testvére gyermekai: Kovács Klára, Kovács Róza, Kovács Eszti, Kovács Julianna.

Szép adomány a Kálvineum javára. Mily nagy hódító ereje van a Kálvineum eszméjének, semmi se bizonyítja jobban, mint az a körülmény, hogy a nemes célra más vallásúak is adakoznak. Legközelebb történt az a kedves jelenet, hogy Pokol Elek szatmármegyei görög katolikus bányatulajdonos, az Orle gyűléséről jövő dr. Baltazár Dezsőhöz lépett és neki, illetve dr. Ferenczy Gyulának, az Orle titkáranak a

Kálvineum javára 200 koronát adott átal s ugyancsak ő a debreceni kollégium egyik szegény tanulója részére valami segílyt helyezett kilátásba. Áldja Istenét, kit Istene megáldott. Pokol Eleket megáldotta az Isten. Ezelőtt 10 évvel még szegény falusi tanító volt Nagybánya vidékén, aki valami elhagyott bányát fedezett fel s azt művelni kezdte. Már úgy volt, hogy minden fáradsága kárba vész és addig szerzett kis vagyona is elpusztul és mégse csüggedt. Már ki volt tűzve ellene az árverés, midőn Húsvét nagy hetében gazdag aranytartalmú ére talált. Kitarását megsegítette az Isten és azóta vagyonos, gazdag ember. Van földje, birtoka, nagy értékű bányavállalata, szép két gyermeke. Püspökünk az Orle titkári hivatala útján nyugtázza az adományt, melyért magának az adományozónak maga mondott első sorban köszönetet s melyet mi is nyilvánosan nyugtázzunk. Pokol Elek az Orle elnökségét meg is vendégelte. Ezen a fényes vacsorán Szilágyi Imre debreceni ügyvéd is részt vett és a debreceni kollégium egyik szegény diákjának a részére (nincs az illetőnek téli kabátja) 20 koronát adott. A jókedvű adakozót szereti az Isten. Akik itt adtak, azok igazán jókedvvel adtak. Szeresse és áldja meg őket a jó Isten. (A 200 koronát a titkári hivatal az illetékes helyre be is küldte és a 20 koronát dr. Lencz Géza akad. igazgatónak adta.)

Baja Mihály amerikai *makcesporti* református lelkész egyházi kiküldetésben itthon van. A kereskedelmi kormány támogatásával körutat tesz és egyházainkban predikál a kivándorlás — ellen. Közelebb az Orle budapesti közgyűlésén bejelentette 22 társának a Lelkészegyesületbe való belépését; jelenleg Sárospatakon időzik.

Az Országos Református Nőnevelési Egyesület. Az ORLE. kongresszusa parallel működésének egyik legkiválóbb alkotása a magyar nőnevelés ügyének előbbvitele terén jelentkezik. Megalakult a Magyar Országos Református Nőnevelési Egyesület. Az alakuló közgyűlés szerdán délelőtt ment végbe a Nemzeti Múzeum dísztermében és azon nemcsak a református, hanem az általános nőnevelés előkelő úttörői is nagy számban jelentek meg. A gyűlésnek nagy vonzóerőt adott dr. Baltazár Dezső püspöknek, az eszme kiváló harcosának, megnyitó beszéde, amellyel igen szépen és az óriási hallgató-közönség zajos tetszésnyilvánítása mellett szólt az alakulás céljáról és a leendő nagy munkáról.

A napirend első előadója dr. Böszörményi Gézáné volt, aki a hazafiasan vallásos művelt nők neveléséről szólt. A magyar nőnevelésnek református szempontból több pótolni valója van. Felsorolta a különböző típusú iskolákat, az azok terén uralkodó állapotokat s hangoztatta a leánygimnázium létesítésének szükségét. Konez Aurélné Karácsony Ottilia, a debreceni református tanítónőképző igazgatója, a református leányintézetek jelentőségéről értekezett a testi és lelki nevelés szempontjából. Uray Sándor a leányiskoláknak az egyházhoz és a vallásos neveléshez való viszonyát ismertette. Ezután dr. Mitrovics Gyula, az előkészítő bizottság előadója, fejtette ki a létesülő országos nőnevelési egyesület programját, amelynek főbb pontjai: az egyes vidékek kulturális és gazda-

sági viszonyai és szükségletei által megkívánt iskola-fajtláknak az erre alkalmas helyeken való létesítése, mint pl. polgári iskolák, leánygimnáziumok, a már meglévők mellett továbbképző és szaktanfolyamok felállítása, polgári iskolai tanítónőképzők, valamint az egyetemi székhelyeken női egyetemi internátusok létesítése, stb. Ézért az ország minden alkalmas pontján helyi bizottságokat szervez, amelyek erre a célra a talajt előkészítik és a központi szerv támogatásával kellő időben erre a szükséges lépéseket megteszik. Az egyesület vagyont gyűjt és az iskolákat a saját jövedelméből, vagy gyűjtéséből támogatja. Mitrovics benyújtotta az ily értelemben szerkesztett alapszabály-tervezetet. A hozzászólások sorát dr. Kovács István teológiai tanár, szatmári lelkész nyitotta meg. Nagy Béla teológiai tanár, Barabás Samu kolozsvári lelkész, Végh Károlyné és mások felszólalása után a megalakulás következett.

A diszelnöki tisztségre gróf Degenfeld Józsefet, gróf Tisza Istvánt, dr. Darányi Ignácot, Dókus Ernőt, Antal Gábor és Kenessey Béla püspököket, dr. Beóthy Zsoltot, gróf Khuen-Héderváry Károlynét, herceg Odescalchi Gyulánét, gróf Tisza Istvánét, gróf Bethlen Pálnét, gróf Bethlen Istvánét, gróf Teleki Józsefnét, dr. Baltazár Dezsőné és Szilassy Aladárnét kéri fel. Ügyvezető elnökké egyhangú lelkesedéssel dr. Baltazár Dezső püspököt választották meg, aki a legerősebben harcolt az egyesület létrehozása érdekében. Alelnök dr. Mitrovics Gyula, pénztáros Nagy Gyula, jegyző Juhász László, ellenőr H. Pap István, ügyész dr. Mihály József lett. Az igazgatóság tagjaivá szintén egyhangulag Metzner Béla főrendiházi tagot, dr. Kenézy Gyula és Márk Endre udvari tanácsosokat, gróf Pejačević Katinkát, Baji Palay Gyulánét és Lánzy Leonét választották meg. A nagygyűlés dr. Baltazár Dezső püspök elnök zárószavával ért véget.

Az Árpádtér rendezése. Az Árpádtéri impozáns, új református templom építése a befejezéshez közeledik, ami szükségessé teszi a tér rendezését. Az építő-bizottságnak bemutatott vázlatrajz szerint négy nagyobb, két kisebb csoportozattal a teret parkiroznak, az egészet burkolnák s a villamos vasúti síneket, amelyek út közepére jutnának, áthelyeznék. A bizottság javasolja a közgyűlésnek, hogy az Árpádtér rendezését 58,000 korona költség keretén belül rendelje el.

A Kálvin-szövetség kedden tartotta közgyűlését Petri Elek egyházkerületi főjegyző és dr. Bernát István együttes elnöklésével, akinek megnyitója után Baltazár Dezső püspök az Országos Református Lelkészegyesület nevében üdvözölte a szövetséget, a titkár pedig az Országos Református Tanáregyesület meleg köszöntését olvasta fel. A titkári jelentést dr. pálóci Horváth Zoltán terjesztette elő. Ismertette a szövetség vezéreszméit s felhívta az egybegyűlteket a tömörülésre és cselekvésre. A lelkesedéssel fogadott titkári jelentés

után Kovács Sándor budapesti főgondnok, eddigi elnököt, tiszteletbeli taggá, Bernát Istvánt, a szövetség ügyvivő alelnökét, közfelkiáltással választották meg világi elnökké, egyházi elnök Kenessey Béla erdélyi püspök maradt, aki elejétől fogva a szövetség élén állt. Tiszteletbeli alelnökké Darányi Ignác v. b. t. tanácsost és Antal Gábor püspököt választották meg egyhangú lelkesedéssel. A tisztkar a következőleg alakult meg: alelnökök: Petri Elek egyházkerületi főjegyző, Révész Kálmán esperes, Gonda Béla min. tanácsos, titkárok: dr. Kovács István és Sebestyén Jenő theol. magántanárok, jegyzők: dr. bogósi Hajdu József, Szinok Zoltán, Böszörményi Jenő lelkészek. Ügyvezető titkár a szövetség eddigi nagybuzgalmu és tevékeny titkára: dr. pálóci Horváth Zoltán ügyvéd lett. Ezután még a közgyűlés ötven tagú választmányt választott és jóváhagyták a számadásokat és költségvetést.

Az oravicai új katolikus gymnasium. Már egy pár hónappal ezelőtt tette szövé a katolikus sajtó, de nem árt ma is megemlékezni erről a gymnasiumról. Ugy történt a dolog, hogy a csanádi püspökség hozzájárulásával a klerikálisok Oravicán új katolikus gymnasiumot akartak létesíteni — a magyar állam költségén. Már-már megvalósultnak hitték a dolgot katolikus atyánkfiai, amikor a miniszteriumban szerencsésen dugába dőlt a kérdés s erről Siegescu oravicai képviselőt Balogh Jenő dr. államtitkár olyan módon értesítette, melynél fogva a miniszter dr. Glattfelder Gyula csanádi katolikus püspökkel tudatta, hogy a felállítatni tervezett oravicai gymnasium részére sem *fenntartási*, sem *beruházási* segélyt nem helyezhet kilátásba. Igaz ugyan, hogy a kártyavár összeomlását a katolikus sajtó a szabad kömüvesek akadályozó befolyásának tulajdonítja s bár mi nem hiheljük, hogy ebben igazuk lenne, de elismerjük, hogyha úgy lenne: a szabad kömüvesség kiváló érdemet szerzett volna általa. Azonban az a meggyőződésünk, hogy a miniszteriumot a tárgyilagos elfogulatlan felfogás vezette. Vagy van magyar nemzeti szempontból Oravicán gymnasiumra szükség, vagy nincs. Ha van: kötelessége azt a magyar államnak elfogult felekezeti befolyás mellőzésével az állam erején megteremteni. Ha nincs: akkor a csanádi püspökség hozzájárulása nem válhat be csaléteknek. Aminthogy nem is vált. Van a katolikus atyafiaknak több kir. katolikus és püspöki gymnasiumuk. Az állami subsidiumot ezekkel eléggé igénybe veszik. Bizonyára mi, protestánsok is eredmény nélkül próbálkoznánk új protestáns gymnasium létesítésével, állami hozzájárulás mellett. De nem is kívánunk próbálkozni. Különben is régi felfogásunk, hogy a tanügy állami ügy. S előbb-utóbb, ha sokára is, az a vége a dolognak, hogy úgy elemi, mint középiskolai tanügyünk az állam kezébe jut. Ujabb felekezeti középiskola létesítése visszafelé való fejlődés volna.

Értesítés. Peabody „Esti órák” című műve Imre Lajos református lelkész fordításában megjelent és

kapható Kókai Lajos budapesti, Stein János kolozsvári könyvkereskedésében, valamint a fordítónál Hódmezővásárhelyt. A mű ára 4 korona.

A máriacelli szentségtartó a bécsi eucharisztikus kongresszus körmenetén. Ami erről egyik hazai klerikális lapban írva találatik, nagyon megérdemli a figyelmet. Szól pedig az írás eképen: „Az eucharisztikus körmenetén egy óriási értékű szentségtartót visznek majd a *diszkocsin*. A szentségtartót a minap a király is megtekintette és nagy tetszésének adott kifejezést. Megtekintették még a szentségtartót *Ferenc Ferdinánd* trónörökös és *Hohenberg Zsófia* hercegnő, a trónörökös neje. A szentségtartót *Holub Ottó* építész tervezte, előállításához pedig a máriacelli kincseskamara legdrágább ajándékekszerit használták fel. A szentségtartó egy briliánsokkal kirakott köralakú sugárkévből áll. A briliánsok természetesen szímaranyba vannak berakva. A sugárkéve belső s kisebb körében aranykalászok és kék szőlőfürtök vannak. A kalászok aranytopázból, a kék szőlőfürtök pedig zafirokból vannak kirakva. Az ötvösmunka remekének megrendelője *Kalcher Szeverin Lambert* apát s a szentségtartót kizárólag csak Máriacellben fogják használni. A szentségtartó felett egy kereszt van *tizenegy nagy briliáns*sal, melyeket *Augouleme* hercegnő, XVI. Lajos leánya és *Mária Antoinette* királynő ajándékoztak Máriacellnek, ahová azonban a drágakövek csak 1844-ben kerültek. Az ostyanyílás alatt *egy*, a többi nagyságban és tűzben is fölülmuló *briliáns* van, melyet *Mária Anna*, Ferdinánd császár és apostoli király neje adományozott a celli kegyhelynek. A szentségtartón *sok gyöngy* is van, melyek közül a legnagyobbat *Mária Immaculata* főhercegnő adományozta. *Egy briliánsokból kirakott szív Colredo-Mannsfeld* grófnőtől származik, *briliáns brosd* pedig *Nimpffen* grófnőtől. A brosd lunulának használják. *Odeschalci* Anna hercegnő 1860-ban egy *igazgyöngyökből álló rózsafüzért*, egy *aranykeresztet* és egy *aranyérmel* ajándékozott a kegyhelynek, egy *karkötőt* adományozott 1876-ban *Fürstenberg* Leontin hercegnő, néhai *Simor* bíboros-hercegprímás pedig egy *gyémántokkal kirakott arany szívet* ajándékozott. Egy ugyanilyen aranszív *tizenegy gyémánttal Demiseff* Anatólia hercegnőtől származik, 1862-ből. Egy *harmadik aranszív Eichner* Vilmtól, 1859-ből. Ezeket az ékszereket és drágaköveket, ha más foglalatban is, de mind felhasználták a szentségtartón. Fölhasználtak még más *gyöngyöket*, *nyakékeket* és *brosok*at is, melyeket többek közt egy *Balthyány* grófnő, *Hammer* Anna, *Böhm* Mária és mások adományoztak. Az adományozók neveit a szentségtartó hátlapján egy ezüstlapra vésvé örökítik meg. A szentségtartó az egyházművészeti kiállításon látható saját vitrinájában. Máriacellben, mint az eucharisztikus kongresszus örök emlékét fogják megőrizni. — Hogy mekkora értéket képviselhet a tizenegy nagy briliánssal, egy másik nagy briliánsal, a sok gyönggyel, a briliánsokból kirakott szívvvel, briliáns brossal, igaz gyöngyökből álló rózsafüzérrel, arany kereszttel, aranyérmel, karkötővel, gyémántokkal kirakott arany szívvvel, újabb tizenegy gyémántból álló aranszívvvel, egy harmadik aranszívvvel, s más gyöngyökkel, nyakékekkel és brossokkal ékesített szentségtartó: így látatlanul el sem képzelhetjük. De annyit sejtünk,

hogy ha a sok ékitmény nem holtkieszként diszeleg egy tartályon, hanem értékesítettven, a nélkülözö emberiség nyomorának enyhítésére fordíthatnák, vagy fordítottat volna: sok nyomorúság könnye változott volna át a hála csillogó könnyévé, amelynek ragyogása fényesebb minden kárbunkulusok ragyogásánál, s amely az élet könyvében a gyémántoknál is tartósabb betűkkel kerülne megörökítésre. De így csak azt juttatják eszünkbe, hogy a pogányok is fel szokták ékesíteni bálványait, sőt magát a bálványt aranyból is megöntötték. Talán eljön valamikor az ideje annak is, hogy valamikor ez is másként lesz.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA Dr.

Szerkesztőhelyettes: URAY SÁNDOR

1148—1912. P.

Pályázat.

A debreceni református egyház pályázatot hirdet egyik, lemondás folytán megüresedett tanítónői állásra.

Fizetés: Alapfizetés az egyháztól, 100 korona államsegélyből 1100 korona. Korpótlék az 1907: XXVII. t.-c. szerint államsegélyből. Lakbér az egyháztól 250 korona 250 kor. Kertváltás az egyháztól 20 korona.

Az egyház pénztárából esedékes járulékok, évnegyedenként előre fizettetnek.

Kötelesség: egy vagy két, rendkívüli esetekben több osztálybeli leányok tanítása, a tiszántúli református egyházkerület által megállapított tanterv szerint.

A kérvényhez csatolandók: a) keresztlevél, b) lelkesi bizonyítvány, hogy pályázó férjzett, özvegy vagy hajadon-e; c) oklevél, d) időrendben esperesileg megerősített szolgálati bizonyítvány; e) legújabb keletű orvosi bizonyítvány; f) az állam vagy más hitfelekezeti tanító vagy tanítónőképzésében nyert oklevél mellett, a vallásból és egyházi énekekből s ezek tanítási módszertanából, valamelyik református egyházkerület tanítónő képzését bizottságától nyert bizonyítvány.

A pályázati okmányok 1912 október hó 21. napjának délutáni 5 órájáig, Szele György iskolaszéki elnökhöz (Piacz-u. 37. sz.) adandók vagy küldendők be.

Megválasztott tanítónő az iskolaszéki elnök által kijelölendő állomását azonnal elfoglalni köteles s a debreceni református tanítók segélyegyesületének tagja.

Kelt Debrecenben, a református presbyterium 1912. évi szept. hó 30. napján tartott gyűléséből.

Kovács József,
főgondnok.

Somogyi Pál,
főjegyző.

Diesőfi József,
lelkészelnök.

A tiszántúli református egyházker. püspökétől.

5724—1912. szám.

Pályázat.

A debreceni református theologiai akadémián a gróf Degenfeld Imre alapítványából újonnan felállított tanszékre, — amelyhez főként a *belmisszió* és a *nevelés- és oktatástan* előadása van kapcsolva, — pályázat nyitattik.

A megválasztott tanárnak ezek lesznek a tantárgyai:

1. Bevezetés a cura pastoralisba és a belmisszióba, az első éven egész éven át, heti egy órán.

2. Gyakorlatok a cura pastoralis és a belmisszió terén. Együttesen a másod-, harmad- és a negyedéves hittanhallgatóknak, hetenként egy délután és egy este (legalább három órán) egész éven át.

3. A cura pastoralis és a belmisszió elmélete. Negyedéves hittanhallgatóknak heti két órán az első félévben.

4. Nevelés- és oktatástan, tekintettel a pedagógia történetére, a módszertanra, nép- és középiskolai szervezet ismeretére, az első és másodéves hittan és bölcsészettanhallgatóknak, heti négy órán.

A megválasztandó tanár állandó felügyelő tanára lesz a „Hittanszaki Önképző Társulat”-nak, főiskolai énekkarnak, valamint általában a hittanhallgatók körében alakuló tudományos, vallásos vagy egyháztársadalmi jellegű egyesületeknek: állandóan vezeti az oratoriumi ifjúsági istentiszteleteket s akadémiai tanulóinknak a debreceni templomokban végzett istentiszteleti tevékenységét, — míg jelenlegi tényleges gyakorlat fennáll, — ellenőrzi.

A református theologiai akadémiának egyetemi theol. fakultássá leendő szervezkedése rendén tantárgyai szükség esetén változtathatók, s heti óráinak száma legfeljebb tízig szabható.

A megválasztandó tanár jogos és kötelezett tagja lesz a főiskolai tanári nyugdíj és gyámintézetnek, amely a theol. akadémiai tanárok részére az országos nyugdíjtörvényben megszabott mértékű ellátást biztosítja. Eddigi tanári, vagy amennyiben gyakorló lelkész választatnék meg, lelkészi szolgálata az alapszabályok értelmében be fog számíttatni.

Tanári fizetés: alapfizetés 4800 korona, amely debreceni theol. akadémiai tanári szolgálatban töltendő öt év múlva 5400 koronára,

tíz év múlva 6000 koronára emelkedik, az alapfizetés negyedrészt tevő lakbér, ami tehát az első öt évben 1200 korona lesz az 1904. évi VI. egyházi t.-c. 112. §-ának második bekezdése értelmében, s négyszáz koronás ötödéves korpótlék öt ízben. Korpótlék-jogosultság szempontjából a közvetlen megelőző rendes tanári szolgálati évei is beszámíttatnak. (1897. évi májusi 201. egyházkerületi jegyzőkönyvi szám.)

Hivatalát 1912—3. tanév második felében foglalja el és szakkörébe vágó tanári székfoglaló értekezést köteles tartani. Fizetése azonban azzal a kötelezettséggel, hogy 1913 január 1-től külföldi tanulmányútát tegyen, már 1913 jan. 1-től folyóvá tétetik.

Csak oly egyének pályázata vétetik figyelembe, akiknek lelkészi oklevelük van.

Pályázók okmányaikkal kellőleg felszerelt kérvényeket életrajzi vázlattal, hatósági orvosi bizonyítvánnyal, az irodalmi működést feltűntető mellékletekkel is ellátva, a tiszántúli református egyházkerület püspöki hivatalához Debrecenbe, 1912 november 1-ig nyújtsák be.

Kelt Debrecenben, 1912 szeptember 30.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

Cs. és kir. szab. Amerikai Cottage-szivőlegrendszer

Harmoniumokat

valamint európai rendszer szerint legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ ÉS TSA

Budapest, X. Delej-utca 25. szám.

(Tiszviselőtelep.)

Árjegyzék ingyen és bérmentve.

Részletfizetésre 8 K-tól feljebb.

Tanerőknek s lelkészeknek külön :: százalékedmény ::

Pedálos harmóniumok mindkét rendszer szerint és minden nagyságban pontos orzométerekkel templomok, szemináriumok részére s mint gyakorló orgonák.

Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Kérjen árjegyzéket pianók és pianínókról.